

Posudek diplomové práce:

David HAJŠ, *Pamětní knihy vybraných jihočeských farností ze 17.–20. století ve vzájemné komparaci.*

Filosofická fakulta Jihočeské university v Českých Budějovicích, Ústav archivnictví a pomocných věd historických, České Budějovice 2021, 129 stran.

Přestože farní kroniky či pamětní knihy patří spolu s obecními kronikami mezi nejpočetnější prameny svého druhu a zvláště druhé z nich bývají někdy prakticky využívány (či dokonce hodnoceny) více než jiné dokumenty, ne vždy se stávají předmětem detailnějšího odborného zkoumání. To se rozhodl napravit Bc. David Hajs již ve své bakalářské práci zaměřené na pamětní knihy farností Římov a v magisterské práci se pak soustředil na další knihy tohoto typu z některých dalších vybraných jihočeských farností a podrobil je vzájemné komparaci, současně tak navázal na sérii dalších absolventských prací věnovaných rovněž farním kronikám a obhájených na Ústavu archivnictví a PVH FF JU.

Diplomová práce Bc. Davida Hajše má klasickou strukturu a vedle úvodu a závěru sestává ze šesti kapitol. Obsahem Úvodu (s. 6–12) je kromě představení cílů práce (a motivace autora) rekapitulace nejdůležitější literatury, zaměřené jednak na regionální práce věnované jednotlivým sledovaným lokalitám, jednak na církevní správu (kde chybí vedle známé učebnice dějin správy, i když její význam v tomto případě je spíše marginální, např. nedávno německy vydaná syntéza M. Novotného a kol.), stranou zůstala literatura týkající se kronik (s výjimkou studentských prací uvedených v pozn. č. 8, kde by bylo vhodné zmínit ještě komparativní magisterskou práci J. Cukra, která je ovšem citována i využita v dalším textu, a zejména magisterskou a doktorskou práci L. Staňka).

Informace nezbytné pro další výklad a přibližující dějiny obcí Rudolfovo, Týn nad Vltavou, Chrást'any, Nákří a Bílá Hůrka (v jiném pořadí, než jsou příslušné kroniky dále analyzovány) jsou obsahem první z kapitol vlastního textu (s. 13–21), podobně informativní a shrnující charakter má další kapitola, rekapituluující historii římskokatolické církevní správy v jižních Čechách s důrazem na dobu od poloviny 18. století (s. 22–30), kde by sice mohla být využita i další literatura, ale jinak tyto pasáže neobsahují zásadní nedostatky. Pro obsah práce je velmi důležitá další z „přehledových“ a kompilativních kapitol, zaměřená na vývoj farních kronik v českých zemích (s. 31–32), která je však pohříchu dosti stručná, autor krátce shrnul pouze obsah známého nařízení hraběte Chotka z roku 1835 týkajícího se pamětních knih obecně, zatímco pokyny uvedené v knize K. Borového již nijak detailněji nepředstavil, resp. nerekapituloval (stejně jako nařízení z roku 1921, které však již vzhledem k obsahovému zaměření diplomové práce nemá zásadní význam) – přitom právě srovnání s platnými normami je pro posuzování přístupu autorů farních kronik významné.

Další tři kapitoly představují samotné jádro diplomové práce D. Hajše a autorův vlastní přínos. Zatímco čtvrtá kapitola je věnována vnější kritice celkem deseti dochovaných farních kronik (termín „pamětní kronika“ na s. 39 je spíše pleonasmus) ze zmíněných lokalit (s. 33–39), následující pátá kapitola, která je nejrozsáhlejší částí celé práce (s. 40–93), se zaměřuje na analýzu samotných kronikářských záznamů. Detailně zpracovaný text je bohužel poněkud méně přehledný (možná by prospělo stanovení různých aspektů a jejich hodnocení u každé z pamětních knih) a soustřeďuje se zejména na sledování toho, nakolik do textu kronik pronikají

„osobité“ projevy jednotlivých zapisovatelů a výsledné dokumenty nabývají charakter ego-dokumentu – což je sice v souladu s cílem, který si D. Hajs vytkl, ale v podstatě v rozporu s charakterem tohoto typu pramene, který (jak vyplývá i z uvedeného Chotkova nařízení) měl být objektivní a jeho autoři se měli vyhnout osobnímu zaujetí (viz s. 32: „Autoři byli dle pokynů výslovně odrazováni [!], aby osobitým stylem komentovali soudobé události.“). Přesto, jak je z jednotlivých kronik patrné, se mu autoři neubránili a samo sledování těchto projevů je rozhodně cenné – jen budí poněkud rozpaky zmínky o „pokroku, co se kronikářských záznamů týče“ (s. 89), zvláště pokud není přesně definováno, co je oním „pokrokem“ míněno, resp. zda pronikání prvků ego-dokumentů lze takto chápat. Podobně působí kriticky vyznívající zmínky o „odtažitém popisu“ (např. s. 92) nebo „upjaté podaných informacích“ se vzácnými projevy emocí či osobního zaujetí (s. 59, 61), protože právě ty v daném typu pramenů (tím spíše ve starším období) správně být neměly... Přitom D. Hajs naopak zmiňuje „banální anekdoty“ (65, 92 – i když je dále nepřibližuje), záznam „o vymalování farářova „pokojíčku“ označuje za „přízemní“ (s. 65), nebo kritizuje, že autor kroniky neuvedl více informací o své osobě (s. 66: „poměrně kuriózně“ neuvedl lokaci svého „zaslouženého odpočinku“; s. 85–86: „(autor) necítil potřebu svou osobnost na stránkách kroniky nikterak ozřejmit“; s. 89: „děkan Morávek rovněž neobtěžoval zaznamenat životopisné údaje ohledně své osoby“) – přitom tyto informace nebyly povinné, resp. v diplomové práci se nedozvíme, nakolik to odpovídalo příslušným nařízením nebo to s nimi bylo v rozporu. Naopak sám D. Hajs příslušné údaje k jednotlivým autorům ne vždy přesně uvádí (např. s. 76: „nesmírně dlouhé působení lokalisty Hronka“ bez konkrétních údajů), pro jejich získání by bylo vhodné využít katalogy kléru. Také v případě líčení různých záležitostí projednávaných s patronátním úřadem (např. s. 43–54, s. 75) by bylo ideální konfrontovat tyto informace s příslušnými prameny či s materiály příslušného farního úřadu (nebo alespoň upozornit na jejich existenci, příp. absenci či nezpracovanost), protože jinak diplomová práce vychází výlučně z textů kronik; mj. by tak bylo možno lépe osvětlit některé záležitosti, představené jen z pohledu faráře. (Podobná možnost se nabízí také ohledně uvěznění faráře Krbce – s. 55.) Zvláště na některých místech také čtenář zalituje, že nebyly připojeny citáty z pramene (např. pozn. 231) nebo odkazy na uváděné informace (např. na „problematické vztahy mezi českými a německými obyvateli Rudolfova“, zmíněné na s. 84 a 98), případně nebyly více rozvedeny některé informace uvedené v poznámkách (např. č. 394, 398, 400).

O komparaci pamětních záznamů všech sledovaných farních kronik se D. Hajs pokusil v šesté kapitole své práce (s. 94–99), která se koncentruje na vymezené aspekty týkající se jak formální, tak obsahové stránky kronik (a to dokonce i některých dalších mimo vymezený soubor, které předtím, např. v Úvodu, autor bohužel detailněji nezmiňuje či nepředstavuje). Za jeden z nejzajímavějších z nich pokládám otázku vlivu farních kronik na ostatní knihy v rámci farní administrativy (resp. spíše provázanosti s nimi), kde jsou zmíněny zejména knihy fundací a knihy birmovanců, ale i knihy účtů, ty ovšem bohužel (na rozdíl od obou zmíněných) bez jediného konkrétního příkladu (a odkazu). Až v této části (nikoli v rámci vnějšího popisu) zazní informace o „grafických přílohách“ (s. 97), hlavní pozornost je ovšem opět zaměřena na „známky a prvky ego-dokumentů“ a sebereflexi autorů pamětních knih. Stranou vedle toho bohužel zůstaly například terminologické aspekty (zmínka o názvu rudolfovské kroniky *Diarium novum* na s. 80) nebo problematika kontroly kronik v rámci vizitací, která je stejně jako otázka respektování existujících nařízení pouze stručně připomenuta v jinak poměrně

obsáhlém Závěru (s. 100–103). V práci nechybějí obligátní seznamy (s. 104–108: pramenů a literatury; s. 109: zkratk) a přílohy (s. 112–123, včetně seznamu na s. 110–111) zahrnující jednak reprodukce kronik (č. 1–12), jednak tabelární přehledy autorů jednotlivých kronik (č. 13–18).

Je třeba zdůraznit a ocenit, že D. Hajse pracoval na své diplomové práci v podstatě zcela samostatně, čímž ovšem školitelku postavil „mimo hru“ a zbavil ji možnosti vyjádřit příslušné připomínky před odevzdáním práce. Kromě některých detailů (s. 8: správně je vltavotýnské „děkanství“, nikoli „děkanát“; s. 42: obligace není totožná se štólou, která je navíc psána nesprávně jako „štola“; s. 46, pozn. 213: česká varianta „Hynek“ namísto „Ignác“ byla natolik rozšířená, že snad není nutné zdůrazňovat její použití jako „chybné“; u žádosti o křest žida na s. 56 by bylo vhodné ocitovat práci L. Matuškové, navíc není text – že „duchovní správce přirozeně vyhověl“ – formulován příliš šťastně; s. 59: nebyl vltavotýnský děkan Stöber současně vikářem?) působí rušivě zejména opakované používání termínů „zápisky“ (č. 8, 9, 31, 36–43, 47, 49, 51, 52, 54–62, 64, 65, 68–70, 73, 77–84, 86–92, 94–103) či „výpisky“ (s. s. 8, 43, 47, 48, 50, 52, 56, 61–66, 69, 71, 77–79, 83–86, 88, 91, 95, 96, 101–102) jakožto synonym pro „záznamy“ či „zápisy“ do kronik, význam daných slov je ale zvláště v daném kontextu odlišný. Nemalé překvapení pak vyvolává opakovaně zdůrazněná charakteristika písma jednoho z autorů kronik, Martina Tůmy, jakožto „kurentního písma vzdáleně připomínajícího jakousi obskurní formu majuskulního těsnopisu“ (s. 88 a pozn. 522), jestliže podle připojené ukázky (č. 12) lze snadno ověřit, že se jedná o v podstatě běžné novogotické kurzívní písmo (maximálně s větší mírou oblejších tahů).

Text magisterské práce D. Hajse je ovšem jinak psán kvalitně, i když se autor nevyvaroval různých překlepů (s. 32: „soudové události“, s. 38: „rok zaležení“, s. 50: „kotelní zvony“), zejména co se týče kvantity samohlásek, ale i některých gramatických (s. 26, 40, 52, 73, 84, 85, 95) nebo stylistických chyb v některých slovních spojeních (s. 58 aj.), v některých případech by také bylo vhodnější volit jiné výrazy (např. s. 61: „zarazil předchozí trend“; s. 74: „znatelný zájem“; s. 87: „zajetá praxe“, nebo opakované použití slova „štace“). Některé pasáže jsou formulovány snad až zbytečně komplikovaně (např. s. 33, 37, 51, 79, 91), někdy téměř na úkor jednoznačnosti či srozumitelnosti. Zřejmě v důsledku obvyklého spěchu v závěru práce zůstaly v textu některé nesrovnalosti (např. s. 40: proč je v názvu rok 1804, když kronika začala být vedena až v roce 1808?; s. 69: proč je uveden jako počáteční rok 1812, jestliže přechází záznam z roku 1804?).

Pokud jde o celkové hodnocení, lze nicméně i přes vyslovené připomínky konstatovat, že diplomová práce Bc. Davida Hajse představuje zajímavý pokus o zhodnocení a komparaci významného typu pramene, jakým farní kroniky rozhodně jsou, k jejím přednostem patří i množství zpracovaného materiálu – i když byl její vznik bohužel takřka v celém období a v různých ohledech negativně ovlivněn pandemií covidu. Výsledná práce ovšem rozhodně splňuje požadavky na tento typ prací kladené, proto ji ráda doporučuji k obhajobě a s ohledem na uvedené skutečnosti navrhuji klasifikovat ještě stupněm **v ý b o r n ě**.

V Praze dne 16. ledna 2022

Doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.